

УДК 35.082
УДК 351.823.004

*Застрожнікова І.В., к.н.держ.упр., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
irenazast@gmail.com*

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті досліджено основні аспекти електронного урядування в аграрній галузі економіки України. Розглянуто основні елементи електронного урядування аграрної сфери та їх можливості для агровиробників. Вивчено основні проблеми впровадження електронного урядування та визначено шляхи їх вирішення.*

***Ключові слова:** аграрні виробники, аграрна політика, аграрний сектор економіки, адміністративні послуги, державне регулювання, електронні ресурси, електронне урядування, е-уряд, Інтернет, інформаційні системи, сільськогосподарське виробництво*

JEL code classification: M15, M19

*Zastrozhnikova I.V.
PhD, Associate Professor, Tauria state agrotechnical university,
irenazast@gmail.com*

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Abstract. Setting objectives.** One of the most modern and promising forms of state regulation is e-government. Now e-governance is actively implemented in all sectors of the economy. At the moment, Ukraine needs a new agricultural policy that has a strategic and systemic character, social orientation, and consistent with the principles of sustainable development. The introduction of e-government in the agrarian sector of the Ukrainian economy is an important task of public administration.*

***Research results.** Many agricultural enterprises, in particular, family-owned farms, are located in remote villages with no Internet connection and do not have access to important elements of e-government in the agrarian sector. The main Internet resources are the official sites of the Ministry of Agrarian Policy and Food and the Ukrainian Agrarian Exchange. Thanks to these resources, producers can form and apply for subsidies and compensation from the state, take part in electronic tenders. One of the priority directions of the state development of Ukraine is the introduction of an e-government.*

***Conclusions:** The state policy on the agrarian sector of the economy should be based on equal access to information, free pricing with a combination of state regulation and strengthening of an-monopoly control over the prices of material and technical resources, energy and services consumed by agricultural producers. The funds of the state budget should be directed at creating new ones and developing and improving existing elements of e-governance. A portal for interacting with citizens of rural areas, taking into account the availability of high-speed Internet, providing interactive communication online, is obligatory for creation.*

***Key words:** agrarian producers, agrarian policy, agrarian sector of economy, administrative services, state regulation, electronic resources, e-government, e-governance, the Internet, information systems, agriculture, agricultural production.*

Постановка проблеми. В кожній країні, у будь-якому суспільстві сільське господарство є життєво необхідною галуззю економіки, оскільки воно зачіпає інтереси буквально кожної людини. Враховуючи, що сільське господарство є специфічною

галуззю господарського комплексу, його раціональна підтримка є одним із основних завдань держави [3]. Ступінь участі держави в регулюванні економіки являє собою одну з найбільш актуальних і дискусійних проблем. Діапазон думок з цього питання неймовірно

широкий – від повного невтручання держави в економічні процеси до жорсткого контролю над економікою через державне управління. Зазначена проблема характерна для всіх галузей економіки, але найбільш гостро проявляється в аграрному секторі [6].

Однією з сучасних та перспективних форм державного регулювання є електронне урядування. Електронне урядування (е - урядування) – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [1].

Зараз е-урядування активно впроваджується у всі сектори економіки. В даний час Україні потрібна нова аграрна політика, яка б мала стратегічний та системний характер, соціальну спрямованість та відповідала принципам сталого розвитку [7]. Таким чином, впровадження електронного урядування в аграрну сферу економіки України є дуже важливим завданням державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження державного регулювання аграрного сектору економіки України зробили В. Амбросов, В. Андрійчук, В.Бакуменко, О.Бородіна, П. Гайдучий, В.Геєць, О.Гойчук, Б.Данилишин, О.Дацій, М. Дем'яненко, С. Дем'яненко, В. Зіновчук, М. Калінчик, С. Кваша, І. Кириленко, М. Корецький, М.Латинін, І. Лукінов, Г.Підлісецький, П. Руснак, В.Рябоконт, П. Саблук, М. Сахацький, В. Ситник, В. Трегобчук, Г. Черевко, В. Шиян, О. Шпичак, В. Юрчишин та ін. Питання впровадження системи електронного урядування в аграрну сферу є менш дослідженими, їх вивчали С.Щербина та О.Маколкіна. Таким чином, вивчення аспектів впровадження інформаційних систем в державну аграрну політику є дуже актуальним питанням.

Формулювання цілей статті. Головною метою даної статті є висвітлення сучасних тенденцій та перспектив впровадження електронного регулювання аграрного

сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Реалізація політики розвитку сільського господарства залежить від того, наскільки здатні органи влади різних рівнів керівництва найбільш ефективно вирішувати питання розвитку та підтримки сільськогосподарського виробництва в рамках діючого законодавства[4].

Аграрне виробництво характеризується низкою специфічних особливостей, які стримують реалізацію політики інформаційного розвитку даного сектору економіки. Велика частка вітчизняних агровиробників представлена невеликими фермерськими господарствами сімейного типу та особистими сілянськими господарствами. Багато з них розташовані у селах віддалених від райцентрів не мають доступу до мережі Інтернет.

Брак інформації в аграрному секторі економіки погіршує умови господарювання та торгівлі, підвищує ризики та зменшує довіру між учасниками ринку, знижує ефективність та результативність державної аграрної політики. Так, щороку агровиробники, не знаючи реальних потреб ринку, керуючись чутками та інтуїцією планують посівні площі сільськогосподарських культур, на власний розсуд та часто не дотримуючись правил сівобігу. Через це щороку виникає дисбаланс попиту та пропозиції на аграрному споживчому ринку, фермери отримують збитки за одними культурами та надприбутки за іншими, а вітчизняні споживачі мають нестабільні та занадто високі ціни на сільськогосподарську продукцію.

На думку представників аграрного бізнесу у сільських регіонах спостерігається низький ступінь використання ІКТ для підвищення якості державних послуг у сфері регулювання виробничої сфери та сільського розвитку. Мова йде, наприклад, про необхідність зменшення термінів розгляду заявок і звернень, зниження кількості помилок, впровадження нових он-лайн послуг, підвищення прозорості влади. Незважаючи на низькі оцінки бізнесу ефективності застосування ІКТ у держсекторі, Уряд починає реалізовувати

ініціативи, спрямовані на поліпшення цієї ситуації.

Так, сучасна система електронного урядування передбачає автоматизовану роботу з документами, заявами громадян, видачу довідок, ліцензій, нормативних активів для легалізації різноманітної діяльності [2].

Розвинуті інформаційні системи дозволяють сформувати «прозорі» канали руху документів, що відображає роботу державного управління та дозволяють зменшити залежність громадян від присутності та активності бюрократичного апарату влади. На даний час в Україні працює багато інтернет-ресурсів, які містять різноманітну інформацію для українських аграріїв. Основними з них є: офіційний сайт Міністерства аграрної політики і продовольства України та офіційний сайт Української аграрної біржі.

Головним елементом у системі електронного урядування аграрного сектору економіки України є офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України (<http://www.minagro.gov.ua>) Сайт містить розділ «Підтримка аграріїв», у якому можна поставити питання та одержати всю необхідну інформацію про державну підтримку агропромисловців за розділами:

- підтримка садівництва та виноградарства,
- підтримка фермерства,
- підтримка тваринництва.

Тут можна знайти форми документів для отримання дотацій та компенсацій (дотації на утримання корів, дотації на молодняк тощо).

Крім того, цей розділ сайту містить дуже важливу інформацію щодо програми отримання часткової компенсації (25%) вартості придбання сільськогосподарської техніки, поточного обладнання українського виробництва та умови участі у цій програмі. На сайті також є телефон гарячої лінії міністерства. Таким чином, даний сайт є корисним, адже інформує аграріїв про новини та основні можливості взаємодії з державою. Використовуючи дані сайту, можна, наприклад, заповнити форму «Інформація про наявне поголів'я» та одержати від держави реальну допомогу на утримання корів. Всі форми для отримання

дотацій та компенсацій можна скачати у зручному форматі .docs безпосередньо з відповідного розділу сайту.

На сайті Української аграрної біржі (<https://agrex.gov.ua/>) агропромисловці мають можливість брати участь в електронних торгах, знайти елеватор за інтерактивною картою зернохосовищ, скористатися електронним логістичним калькулятором тощо. Ринкова цінова інформація є специфічним товаром, що володіє значними можливостями у мотивуванні попиту і пропозиції, конкуренції, підтримує процес адаптації суб'єктів ринку в ризикових ситуаціях і полегшує їм прийняття раціональних рішень. Створення системи цінового моніторингу дає змогу отримувати надійну і своєчасну достовірну цінову інформацію, доступну широкому колу товаровиробників та інших зацікавлених у такій продукції споживачів.

Окремими елементами в системі інформаційного забезпечення сільськогосподарських виробників є сайти українських аграрних університетів, зокрема, їх розділи про наукову базу та дорадницьку діяльність.

Порівняно з іншими країнами, українські сільськогосподарські підприємства надають істотно меншого значення інформаційним технологіям у створенні нових бізнес та організаційних моделей. Таке нехтування НТП в інформаційній сфері призводить до відставання аграрного сектору економіки України від високорозвинутих країн світу.

Світовий досвід демонструє, що ініціатива впровадження е-уряду має надходити від держави. Цей процес в основному починається з впровадження міжвідомчих мереж електронного документообігу і завершується переходом до електронного формату широкого спектру різних сервісів взаємодії держави з бізнесом і громадянським суспільством[9].

В Україні досить давно функціонує єдиний портал державних послуг (ps.gov.ua), через який користувач може подати звернення в електронному вигляді, але після того, як звернення потрапляє до держустанови, його роздруковують, і документ уже подорожує від одного кабінету чиновників до іншого у паперовому вигляді.

Швидкість та принципи обробки його такі ж, як і в роботі з паперовими документами. Як наслідок, цей портал не одержав достатньої популярності[11].

Успішний проект е-уряду здатний зробити національне господарство конкурентоспроможним, поліпшивши якість та ефективність роботи державних інституцій. На жаль, на рівні сільської ради, не розвиваються технології, через це оцінки розвитку е-уряду низькі майже в усіх сільських громадах України. При цьому відсутні типові проектні рішення, які б дозволили «тиражувати» успішний досвід окремого проекту по країні. Державні проекти в цій сфері поки що обмежуються відкриттям ЦНАПів (Центрів адміністративних послуг), які насправді є заміниками «єдиного вікна» і невикористовують будь-які міжвідомчі мережі для прискорення документообігу і контролю за зверненнями громадян [11].

Реальний короткостроковий ефект від впровадження е-уряду в аграрній сфері України – це істотне підвищення ефективності та якості функціонування державних інституцій, залучених у його регулювання, зменшення витрат на утримання галузевих органів державного управління, зменшення витрат агробізнесу на взаємодію з державними інституціями [11].

Єдина методика розвитку електронного урядування в аграрному секторі може бути розроблена на основі підходів розвитку електронного сільського господарства та електронної підтримки розвитку сільських територій. Вона передбачає:

- забезпечення інформаційними електронними послугами населення регіону та підприємницькі структури, а саме отримання ліцензій, дозволів, подання податкових декларацій, сплата штрафів, звернення за соціальними пільгами;

- портал взаємодії з громадянами сільських територій з врахуванням наявності швидкісного Інтернет та забезпечення змішаного спілкування онлайн-офлайн;

- запровадження оцінки роботи державних службовців та візуалізації результатів оцінки на порталі взаємодії;

- розмежений доступ до кадастрів природних ресурсів, баз даних та знань;

- забезпечення динамічного зворотного зв'язку на запити громадян;

- формування шаблонів документів для діалогу громадян з владою в залежності від ситуацій (розробка та обговорення стратегій; вирішення проблем з субсидіями; заборгованістю за комунальними платежами тощо);

- запровадження та розвиток інформаційно-аналітичних систем електронного документообігу, управлінського обліку для агрономічних об'єднань, підприємств, фермерських господарств;

- комплексне використання інформаційного та технологічного забезпечення як складових механізму інформаційного середовища для моніторингу стану, прогнозування майбутніх процесів та планів, а також підтримки процесів прийняття рішення менеджерами підприємств аграрного сектору економіки [8].

Запровадження електронного урядування в аграрному секторі економіки повинно здійснюватись паралельно в напрямку розвитку електронного сільського господарства та електронного урядування виконавчих владних структур та органів самоврядування. Такі два вектори напрямку будуть підтримувати один одного та забезпечувати навчання громадян з використання електронних послуг різних цільових груп[8].

Автоматизація процесів у десятки разів збільшить швидкість, операційну і фінансову ефективність щодо взаємодії держорганів між собою, з агробізнесом та сільськими громадами. Ефект може бути помітним уже впродовж першого року від початку реалізації широкомасштабного загальнодержавного проекту з впровадження е-уряду в АПК України, адже сучасні інформаційні системи запроваджуються досить швидко.

Висновки: Державна політика щодо аграрного сектору економіки має здійснюватися на основі рівноправного доступу до інформації, вільного ціноутворення з поєднанням державного

регулювання та посилення антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, енергоносії і послуги, що споживаються сільськогосподарськими товаровиробниками. Кошти державного бюджету мають спрямовуватися у тому числі на створення нових та розвиток і вдосконалення вже існуючих елементів електронного урядування.

Активний розвиток електронного урядування обумовлений прогресом управлінських та інформаційних технологій, масовим доступом до глобальної мережі Інтернет та потребами власників та працівників у використанні інформаційних технологій в управлінській та виробничій діяльності. Запровадження електронного уряду є одним з пріоритетних напрямів державного розвитку України. Електронне урядування дасть можливість регулювання аграрного сектору, дозволить підвищити ефективність і результативність виробничої та управлінської діяльності підприємств, державних органів управління, забезпечити прозорість у сфері земельних відносин та адміністрування. Задачею електронного урядування в аграрному секторі є не тільки удосконалення, а й покращання якості державних послуг у сільських регіонах.

На наш погляд, обов'язковим для створення є портал взаємодії з громадянами сільських територій з урахуванням наявності швидкісного Інтернету та забезпечення змішаного спілкування онлайн-офлайн та забезпечення динамічного зв'язку з громадянами.

Список літератури:

1. Е-урядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.compet.kh.gov.ua/ukr/e-uriaduvannia>.
2. Електронне врядування (е-урядування) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://egovernment.ucoz.ua/index/shho_take_elektronne_urjaduvannja/0-18. – Назва з екрану
3. Застрожнікова І.В. Державна підтримка інфраструктури села, як передумова сталого розвитку сільського господарства країни. / І.В. Застрожнікова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. - №1, – с.148-152.
4. Застрожнікова І.В. Економічне регулювання розвитку сільського господарства в регіональному агрокомплексі / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф.Кропивка. - Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2014. - №1 (25), – с. 112-115.
5. Застрожнікова І.В. Ефективне управління в ієрархічних системах аграрної сфери / Науковий вісник Академії муніципального управління : Серія «Управління». Вип. 2/2010. Державне управління та місцеве самоврядування. – К. : ВПЦ АМУ, 2010. – С. 273-283.
6. Застрожнікова І.В. Історичні аспекти державного регулювання сільського господарства України / Міністерство фінансів України, Академія фінансового управління, науково-дослідний інститут. *Наукові праці НДФІ, науковий збірник, випуск 4 (61) 2012* –с.37-40.
7. Застрожнікова І.В. Формування понятійного апарату державного управління аграрним сектором [Електронний ресурс] / Державне управління : удосконалення та розвиток. – 2010. – № 2. – Режим доступу до журналу : <http://www.dy.nayka.com.ua>
8. Маколкина О.В. Електронне врядування в аграрному секторі економіки / Маколкина О.В. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2017. №4 – с.65-67.
9. Проблема та перешкоди на шляху електронного уряду: світовий та вітчизняний досвід / С. Чукут // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: Зб. Наук. Пр. / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. –К.: Вид-во НАДУ, 2005. –с.190.
10. Про основи засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України № 2982 від 18.10.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
11. Щербина С. Модернізація формування державної політики України у сфері сільського розвитку / С. Щербина // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. - № 4. – С. 119-125.
12. Shcherbyna S. Mechanisms of Providing Conditions for Sustainable Development of Cooperative Associations in Ukraine's Agro-Industrial Sector // Identity and Memory in Post-Soviet Ukraine : monograph. –К.: Dukh i Litera, 2009. –P. 439-451.

References

1. E-Government [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.compet.kh.gov.ua/ukr/e-uriaduvannia>.
2. Electronic Governance (e-government) [Electronic resource]. – Access mode: http://egovernment.ucoz.ua/index/shho_take_elektronne_urjaduvannja/0-18. – Title from the screen
3. Zastrozhnikova I.V. (2016) State support of rural infrastructure as a prerequisite for sustainable development of the country's agriculture. Collection of scientific works of the Taurian state agrotechnological university (economic sciences) / Ed. MF Tramp - Melitopol: View Melitopol typography "Lux", №1, p.148-152.
4. Zastrozhnikova IV (2014) Economic regulation of agricultural development in the regional agrocomplex / Collection of scientific works of the Tavria State Agrotechnological University (Economic Sciences) / Ed. MF Kropyvka. - Melitopol: Melitopol typography "Lux", №1 (25), p. 112-115.
5. Zastrozhnikova I.V. (2010) Effective management in the hierarchical systems of the agrarian sphere / Scientific herald of the Academy of Municipal Management: Series "Management". Whip 2. Public administration and local government K.: VCI AUC, pp. 273-283.
6. Zastrozhnikova I.V. Historical aspects of state regulation of agriculture in Ukraine / Ministry of Finance of Ukraine, Academy of Financial Management, Research Institute. *Наукові праці НДФІ, науковий збірник, випуск 4 (61) 2012*. - p.37-40.
7. Zastrozhnikova, I.V. (2010) Formation of the conceptual apparatus of state administration in the agrarian sector [Electronic resource] / *Public administration: improvement and development*, No. 2. - Mode of access to the journal: <http://www.dy.nayka.com.ua>
8. Makolkina O.V. (2017) Electronic Governance in the Agrarian Sector of Economy. *State administration: improvement and development*, №4 - p.65-67.
9. S. Chukut (2005) The problem of cross-border e-government: the world and the domestic experience. Public administration in Ukraine: realities and prospects: Zb. Science Pr / For the community Ed. VI Lugovogo, VM Knyazeva. K. : View of NAPA, p.190.
10. On the basis of a state-owned agrarian policy for the period up to 2016: Law of Ukraine No. 2982 of 18.10.2005 [Electronic resource]. - Mode of access: <http://www.rada.gov.ua>
11. Shcherbyna S. (2014) Modernization of the formation of the state policy of Ukraine in the field of rural development / S. Shcherbyna // Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, No. 46 p. 119-125.
12. Shcherbyna S. (2009) Mechanisms of Providing Conditions for Sustainable Development of Cooperative Associations in Ukraine's Agro-Industrial Sector. Identity and Memory in Post-Soviet Ukraine : monograph. K. : Dukh i Litera, P. 439-451.

